

POVEZIVANJE MUZEOLOGIJE I NEMATERIJALNE BAŠTINE PROTIV TRADICIONALNOG MUZEJA ili vraćamo li se izvornom muzeju?¹

UDK 069.01

Dr. sc. IVO MAROEVIĆ
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ul. I. Lučića 3
HR- 10000 Zagreb

Nematerijalna baština već je duže vrijeme predmet posebnog interesa ljudi usmjerenog prema njezinoj zaštiti i očuvanju. Ona ima svoje specifičnosti, prisutna je u mnogim društvenim slojevima unutar jedne kulture i često puta obilježava različitosti kultura i naroda. Bogatstvo nematerijalne kulture sastavni je dio kulturne baštine neke sredine. Zbog toga je logičan interes muzeologije za nematerijalnu kulturu, kako one koja se manifestira u muzejima tako i one kojom se svojevremeno bavila muzeologija izvan muzeja.

MUZEOLOGIJA I NEMATERIJALNA BAŠTINA

Muzeologija na svoj način spaja materijalnu i nematerijalnu baštinu. Ona pokušava protumačiti svijet i ljudske djelatnosti, povijest i umjetnost posredstvom predmeta materijalne kulture koji stječu, prihvaćaju, nose i emitiraju značenja i poruke koje su se uz njih vezale ili koje su im ljudi pridali u određenim okolnostima. Susan Pearce je, ne tako davno, uspoređujući muzeje i znanost istaknula ambivalentnost njihova odnosa pridodajući muzejima i predmetima koje skupljaju odrednice *dodirljivog svjedočanstva*, ali i *povijesti i kulture* što već zadire u sferu nematerijalnog, posebice kad ih je odredila kao "*aktivnu, inspirativnu sadašnjost, živu kulturu (u humanističkom i znanstvenom smislu)*" (Pearce, 1996.:2). Prema tome odrednica muzeologije da svakodnevno inspirativno aktualizira materijalni svijet prošlosti ili preciznije rečeno baštine, prenoseći uvijek neki novi dio njegovih prepoznatih značenja ljudima koji ih sukladno svojem okruženju i znanju prihvaćaju kao pogled na svijet ili tumačenje svijeta, direktno je u funkciji očuvanja i prenošenja nematerijalne baštine.

No, čini mi se da se nematerijalna baština kojom se želimo baviti ne iscrpljuje tek u onome što smo u muzeološkoj teoriji nazvali pojmom *muzealnosti*, ili šire rečeno značenjem muzejskog predmeta gdje on svoju materijalnu strukturu, čije su odrednice na jednoj strani materijal i struktura, a na drugoj oblik, označuje

značenjem. Nematerijalna baština nije samo umjetnička vrijednost umjetnine, simbolička vrijednost predmeta, znanstveno značenje specimena, povijesno značenje relikvije ili sl. To je suviše jednostavno i jednoznačno tumačenje nematerijalne baštine u odnosu na muzeologiju i njezin spoznajni svijet. Taj se dio nematerijalne baštine teško može odvojiti od svojeg materijalnog nositelja osim u slučajevima prijenosa dijela svojih osobina na drugi medij kad, kako reče Željka Čorak "prelazi iz tijela u znak, iz znaka u odslik" (Čorak, 1991.:64). Njegova čvrsta veza s materijalnim svijetom temelj je tradicionalnog muzeja i upravo je na tome sazdana koncepcija muzeja u vrijeme renesanse kad je utemeljen prvi muzej.

Najveći dio nematerijalne baštine o kojoj mislim govoriti tek je posredno vezan uz materijalni svijet. Njege čine običaji i vjerovanja, kultura stanovanja i ophođenja među ljudima, kultura ponašanja, odijevanja i prehrane i niz drugih odlika i osobina društvenog života sa širokom skalom raznolikosti i primjene, ali i niz djelatnosti koje su u neposrednijoj vezi s materijalnom kulturom poput načina obrade materijala i izrade predmeta materijalne kulture, nastambi i građevina, naseobina i gradova, što bismo suvremenim jezikom pojednostavnjeno nazvali tehnologijom. Širimo li dalje ovaj aspekt promatranja nematerijalne baštine tada nam pojmovi poput: glazba, ples, usmena predaja, govorništvo, kazališna predstava ili happening tek šire skalu onoga što možemo podvesti pod spomenuti pojam nematerijalnosti.

Iako se sve što smo naveli zbiva u nekim zadanim, promišljenim ili spontano nastalim okvirima materijalnog svijeta koji često puta temeljno određuju karakter nematerijalne kulture, ipak postoji određeni stupanj

¹ Ovo je tekst izlaganja što ga je autor imao na simpoziju ICOFOM-a "Museology and the Intangible Heritage", održanom u Münchenu u listopadu 2000. - objavljeno na engleskom jeziku u: ICOFOM STUDY SERIES/ISS, br. 32 (2000) str. 84-91

apstrakcije tj. mogućnosti manifestiranja nematerijalne baštine u nekom drugom kontekstu čime se mijenja karakter doživljaja, ali i način sudjelovanja. Primjerice vjerski obred, na za to predviđenom i opremljenom mjestu, glazba ili ples u terminima i okolnostima pojedine zadane prigode, ponašanje i ophođenje u vlastitoj sredini ili u ambijentu druge kulture i sl. Sjetimo li se temeljnih konteksta koje u muzeologiji prepoznajemo kao primarni, arheološki i muzeloški kontekst (van Mensch, 1992.:135), neće trebati učiniti veliki teoretski napor da se ideja konteksta pokuša primijeniti i na nematerijalnu baštinu. Prepoznamo li primarni kontekst kao kontekst autentičnog manifestiranja nematerijalne baštine u izvornom okruženju u funkciji normalnog života određene populacije, a muzeološki kontekst kao manifestiranje nematerijalne baštine u artificijelnom kontekstu nekog kulturnog centra ili pak centra za promicanje baštine gdje se nematerijalna baština tretira kao nekonvencionalni ili interaktivni izložak, tada ostaje tek sporno pitanje arheološkog konteksta, koji bi za nematerijalnu baštinu mogao biti zaboravljeni ili odbačeni ritual, običaj ili bilo koji drugi element nematerijalne kulture koji je ostao sačuvan ili u predaji ili u dokumentaciji. Bilo bi, metaforički shvaćeno, vrlo zanimljivo zamisliti arheologiju nematerijalne kulture gdje bi se elementi te kulture nalazili umjesto pod naslagama zemlje, ruševina ili na dnu mora ili jezera, pod naslagama zaborava, odbacivanja, zatamljivanja, zabrana ili nekih drugih oblika nematerijalnih ruševina i nanosa vremena.

Ono što je svojevremeno inicirao Tomislav Šola pojmovima *heritologija* ili *mnemozofija*, a detaljno obradio u proljeće 1995. god. (Šola, 1997.:228-241) čvrsto je utemeljena koncepcija da baština sudjeluje u stvaranju i održavanju kolektivne i individualne memorije kao temeljnog određenja identiteta. Iako on to na jednoj strani veže uz institucije baštine i njihova djelovanja koristeći određenja kao što su *stvaranje poruke* i *uporaba poruke* (Šola, 1990.:151), logično je, iako on to izričito ne elaborira, da nematerijalna baština sudjeluje u tom procesu barem koliko i materijalna, ali s drugim načinima djelovanja i utjecaja na okolinu.

Drugim riječima, cjelokupno muzeološko okruženje - povijesni, teorijski i praktični diskurs - ostavlja dosta otvorenog prostora za očuvanje i komuniciranje nematerijalne baštine kao značajnog dijela čovjekova društvenog identiteta. Nedavni pokušaji da se kulturni centri (ili centri za baštinu) unesu u ICOM-ovu definiciju muzeja tek su vidljiva manifestacija pokušaja integriranja ovih dvaju aspekata baštine².

EUROPSKA TRADICIJA

Cjelokupna je europska muzejska tradicija utemeljena na vrednovanju i sabiranju materijalne kulture u najširem značenju te riječi. Ona je stvorena u trenutku kad je utemeljen prvi muzej u doba renesanse i kad su se počele skupljati *curiosa naturalia* i *curiosa artificialia*. Prirodne rijetkosti i artefakti bili su temelj sabiranja želeći potkrijepiti ljudsku potrebu za znanjem. Takvim je zbirka nadjenut naziv *muzej*, jer je koncept klasičnog muzeja iz aleksandrijskog vremena transformiran kršćanstvom srednjega vijeka nanovo zaživio ali u sasvim drugim okolnostima. Kršćanstvo je materijaliziranju ideje (da tek uvjetno upotrijebim poznati izraz iz Svetog Pisma "*i Riječ je tijelom postala i prebivala među nama*") dalo punu snagu i isključimo li iz razmatranja bogočovjeka kao personifikaciju tog koncepta vidjet ćemo da se takav europski pristup odnosu materijalnog i nematerijalnog direktno odrazio u pojmu muzej. U muzeju se skupljalo sve ono što je moglo povećati znanje o prirodi i čovjeku na temelju realnih svjedočanstava materijalnog svijeta. S druge je strane diskretno kontinuirao drugi segment pojma muzej, poznat u samostanima kao soba za učenje ili mjesto za stjecanje znanja kao nematerijalne kvalitete ili uvjetno rečeno nematerijalne baštine. Zanimljivo je da ni tada umjetnička djela aktualne produkcije neće biti predmetom interesa muzeja, već će krasiti crkve i palače mecena, a čuvati se i izlagati u prostorima koje su nazivali galerijama.

Međutim, značenje stvari uskoro postaje barem toliko važno kao i njihova pojavnost. Iako su time materijalno i nematerijalno u predmetima smatrani nedjeljivim jer se značenje veže uz stvari, ipak se protokom vremena mijenja značenje stvari. Time se ono nematerijalno mijenja i ako nije ostalo zabilježeno na nekom mediju može polako potonuti u zaborav. Kabineti s kraja 16. stoljeća kao "*theatrum mundi*" prave su pozornice predmeta punih značenja. Umjetnost pamćenja tek je jedan aspekt povezivanja značenja predmetnog svijeta s ljudskim znanjem i emocijama. Maniristički kabineti tek su jedna epizoda tumačenja svijeta putem predmeta punih značenja.³ Skupljanje portreta slavni ljudi koje je u 16. st. provodio Paolo Giovio iz Coma bio je pokušaj vezivanja značenja uz naslikani ljudski lik, dok je umjetnička vrijednost tih portreta bila od sekundarnog značenja. Zaustavljanje povijesnog vremena u trenutku materijalizacije lika bila je svrha portreta. Time je materijalni svijet preuzimao pridodani mu dio značenja nematerijalnog svijeta.

Muzej neće ostati samo na razini prikupljanja. On će istovremeno izlaganjem, međuodnosima stvari, interpretacijom materijalnog svijeta poticati iskazivanje

² Amandman na Statut ICOM-a koji se dodaje definiciji muzeja: IX. kulturni centri koji nisu profitne institucije, a angažirani su na zaštiti, održavanju kontinuiteta i upravljanju sustavima žive baštine (1999. Cairns, Australia).

³ Opširnije i razrađeno u Hooper-Greenhill, E. (1992.) u poglavljima: Prinčeva palača (The palace of the prince) i Iracionalni kabinet (The irrational cabinet).

nematerijalnih vrijednosti nikada ne odvajajući materijalno od nematerijalnog, uvijek nastojeći da nematerijalno prikazuje i iskazuje materijalnim. Taj kršćanstvom potaknuti spoj materije i duha bit će temeljna oznaka muzeja, ali i kasnijeg tumačenja i prezentiranja kulturne baštine u prostoru.

Usljedit će promjene u vremenu racionalizma, prosvjetiteljstva, a posebice disciplinarnog muzeja 19. stoljeća (Hooper-Greenhill, 1992.), gdje će materijalnost determinirati značenje. Izgubit će se interpretacije ranijih razdoblja. Zaboravit će se asocijacije po sličnosti i sve će se temeljiti na klasifikacijskom znanstvenom redu. Nematerijalni sloj ranijih značenja stvari doživjet će po ne znam koji zaborav. Bit će odbačen u arheološki kontekst kome neće pomoći nikakva "arheološka" istraživanja da iziđe na svjetlo dana, osim onih rijetkih zapisa kojima su ljudi toga vremena pokušavali nematerijalni sloj baštine materijalizirati na nekom od medija. Nematerijalni slojevi zaborava puno su potpuniji i hermetičniji od naslaga zemlje nad antičkim gradovima i nekropolama ili dubine mora nad potonulim brodovima. Njih je znatno teže razgrnuti da bi neki od tragova nematerijalne baštine izišli nanovo na svjetlo dana.

Već će u devetnaestom, a posebice u dvadesetom stoljeću Europa ponuditi svijetu svoj koncept muzeja i odnosa između materijalne i nematerijalne baštine. Eurocentrična orijentacija će se s manjim otklonima presaditi u Ameriku i Australiju, a dijelom u Afriku i Aziju, gdje će nailaziti na konstantne otpore tamošnjih izvornih kultura. Stvorit će se stanoviti oblik kohabitacije u kome će se uspostaviti određena ravnoteža između europskog poimanja muzeja i sabiranja i interpretacije materijalnog svijeta prožetog slojevima nematerijalnih značenja i odnosa drugih kultura i naroda prema materijalnom i nematerijalnom u muzejima. Istovremeno će Europa početi unositi nove slojeve nematerijalnog u svoj tradicionalni muzejski svijet. Diktatorske ideologije prve polovice 20. stoljeća, a njihovi sljednici i u drugoj polovici stoljeća, prihvatit će novi koncept ideologizacije muzeja, koji će se temeljiti na izboru predmeta kojim će se komunicirati poruka (Bazin, 1967.:265, Wittlin, 1970.). Materijalni je svijet moguće ideologizirati tumačenjem izbora stvari koji će prenositi nematerijalnu vrijednost poruke.

Na drugoj će strani europski koncept muzealizacije materijalnog svijeta i vezivanja tumačenja svijeta prikazivanjem i izborom predmeta iz muzeološkog konteksta, gdje će predmeti biti svjedočanstva nekog vremena, društva ili prostora i biti obavijeni auroom muzealne vrijednosti, izazvati određene dileme u zemljama drugačijih kultura od one europske. Počinje se sve više zaoštravati problem autentičnosti koji je po europskim nazorima bio vezan uz autentičnost (što će reći izvornost) materijala i konstrukcije predmetnog svijeta. Ova se dilema znatno ranije javila u složenijim strukturama nepokretne kulturne baštine kao što su

građevine ili povijesni gradovi, a upravo se sada polako uvlači i u svijet pokretne baštine. Sporni su tada bili kriteriji za upis na Listu svjetske baštine, gdje je autentičnost europskog predznaka bila jedan od uvjeta. Prema tim kriterijima neki od vrhunskih japanskih spomenika nisu zadovoljavali kriterij europski shvaćene autentičnosti, pa je konferencija u Nari (sredinom 90-ih 20. stoljeća) pokušala pomiriti suprotstavljena gledišta. Trend globalizacije zadnjeg desetljeća ne može mimoći ni muzejski svijet, pa su određena odstupanja od europskog modela muzeja i unošenje nekih drugih vrijednosti u muzejski svijet nužna posljedica funkcioniranja svijeta u malom. Tu muzej više neće biti "*theatrum mundi*" kao u renesansi, već će morati odražavati svu raznolikost odnosa materijalnog i nematerijalnog uvažavajući i onaj početni input koji je kod stvaranja ideje muzeja u helenističkoj Grčkoj muzej smatrao domom muza, kćeri Boga i božice pamćenja. Muzej bi u globalnom svijetu trebao unositi iskustvo (čitaj tradiciju) i pamćenje kao "božanske" kategorije u život čovjeka i svih oblika njegova društvenog života.

NEMATERIJALNA BAŠTINA U MUZEJU

Vratimo li se užem tumačenju pojma nematerijalna baština, a izuzmemo li na kratko iz razmatranja nematerijalni sloj vrijednosti materijalne baštine koji je u muzeju prisutan kao muzealnost predmeta, tada moramo promotriti može li se na onaj dio nematerijalne baštine kojim ćemo se baviti primijeniti temeljna shema muzeoloških funkcija koju su 1983. god. utemeljili na Reinwardt Academy u Amsterdamu. Radi se o modelu P-R-C (Preservation - Research - Communication ili zaštita - istraživanje - komuniciranje) koji sažima temeljne muzejske funkcije (van Mensch, 1989.:92). Gledamo li načelno, nematerijalna baština može zadovoljiti kriterije zaštite, istraživanja i komuniciranja u muzeju, s tom razlikom da su oblici zaštite i komuniciranja drugačiji od onih koje primjenjujemo u radu s materijalnom baštinom.

Zaštita se svodi na iscrpnu dokumentaciju o fenomenu nematerijalne baštine, gdje danas različiti mediji omogućuju primjereniju pohranu pojedinih oblika te baštine. Uz dokumentaciju javljaju se i drugi oblici zaštite. To su njegovanje i održavanje, sve do rekonstruiranja pojedinih pojava oblika nematerijalne baštine u muzejskim radionicama ili prostorima za rad s publikom ili pak stimuliranje njihova održavanja u životnim sredinama populacije koja gravitira muzeju i dovoljno je otvorena da ima interesa za takve oblike druženja ili ponašanja, primjene tradicionalnih tehnologija za izradu predmeta i sl. Čuvanje nematerijalne baštine svodi se u konačnici na poticanju interesa ljudi da se njome koriste i u njoj pronalaze dio vlastitog identiteta, ali u muzeološkom kontekstu i identiteta drugih socijalnih grupa.

Proučavanje i studij pojavnih oblika nematerijalne baštine bitno se ne razlikuje od načina proučavanja materijalne kulture. Znanstvene metode temeljnih akademskih disciplina poput etnologije, kulturne antropologije, socijalne povijesti ili povijesti glazbe, plesa ili kazališta primjenjuju se bez ograničenja. Problem mogu biti muzeološka istraživanja koja su nematerijalnu baštinu do sada istraživala tek kao primarni kontekst materijalne baštine. U muzeološkom se kontekstu nematerijalna baština javljala tek u svojem pojavnom obliku glazbe, plesa, happeninga ili pak participiranja publike u pripremanju ili konzumiranju tradicionalnih jela ili pića, obreda ili drugih običaja. Istraživanja nematerijalne baštine u tom kontekstu svodila su se tek na načine njezina prikazivanja i eventualne nove iskaze znanja koji bi se mogli pojaviti kao rezultat integriranja različitih oblika nematerijalne baštine i njihova povezivanja s materijalnom baštinom u pojedinim konkretnim muzejskim događanjima. Cijeli istraživački napor morao je biti usmjeren prema identificiranju pojavnih oblika i važnosti nematerijalne baštine u realnom svijetu i utvrđivanju načina njihova prenošenja u muzejski svijet radi njezina komuniciranja ljudima u nekoj budućnosti. Svi oni identiteti muzejskih predmeta koje smo istraživali, bilježili i koristili u muzejskom kontekstu mogu se uz određene modifikacije primijeniti na pojavne oblike nematerijalne baštine.

Komuniciranje nematerijalne baštine apsolutno širi dimenzije i oblike dosadašnje komunikacijske prakse u muzejima. Izložbe svih mogućih vrsta (da ne ulazimo sada u tipologiju izlaganja), publikacije, različiti oblici video medija, predavanja i druženja u muzejskim prostorima i dalje ostaju potencijalni oblici komuniciranja nematerijalne baštine, s time da im se pridružuju svi oblici predstava, sudjelovanja u igrama, obredima, zbivanjima, radionicama za izradu i obradu predmeta tradicionalnim načinima. U nekim se takvim djelatnostima postupno gubi odnos pošiljatelja i primatelja poruke. Sudjelovanjem u zbivanjima poruka se istovremeno šalje i prima, ali modificirana nekim drugim oblicima akumulacije, selekcije i transmisije, poslužimo li se E-T-Ac-S-A modelom prof. B. Težaka (Maroević, 1998.:141). To će reći da komuniciranje nematerijalne kulturne baštine može teći klasično, što znači uporabom poznatih komunikacijskih kanala (kazalište, predstava i gledalište) ili pak združeno gdje se aktivnim sudjelovanjem u izradi stvari, pjevanju pjesama, plesanju plesova, izvođenju obrednih ceremonija, pripremanju tradicionalnog jela ili pića, konzumiranju jela ili pića prema obrascima pojedine kulture prima poruka prošlosti i usađuje u sadašnjost vlastitog bića i istovremeno prenosi onima drugima koji zajedno s nama sudjeluju u nekom zbivanju da bi aktivno preuzeli iskazanu poruku. Sve to nematerijalno zbiva se u primarnom ili muzeološkom materijalnom kontekstu, s opremom koja može biti dio zaštićene materijalne kulture, ali i njezina vjerna kopija, jer za

prijenos njezinih poruka u činu sudjelovanja nije presudna njezina materijalna autentičnost prema europskim muzeološkim kriterijima.

ŠIRENJE POJMA MUZEJ ILI KONCEPTUALNO VRAĆANJE NA KLASIČNI HELENISTIČKI MUZEJ

Pojam muzej širi se i dopunjuje već više desetljeća, posebice stoga što postoji temeljno nepodudaranje između muzeja kao institucije i kao ustanove. Na širokom konceptu muzeja kao institucije temelji se muzej kao ustanova koja ima svoju strukturu i oblike, načine i postupke odnosa prema zaštiti i tumačenju baštine. Teoretski gledano u transformaciji muzeja koja se stalno događa moguće su tri varijante. "Tradicionalne institucije prihvaćaju nove zadatke u cilju ojačavanja vlastitog legitimiteta. Drugo, tradicionalne institucije raspadaju se na mnoštvo više ili manje malih specijaliziranih institucija. Napokon, nove institucije stvaraju se na temelju novog tumačenja iste 'strukturalne kategorije' koja stoji iza tradicionalne institucije" (van Mensch 1992.:220 u: Maroević, 1998.:103). Nematerijalna baština koja se nalazi u muzeju posredovanjem materijalnog svijeta već je davno odredila svoj položaj. Sada kad počinje ulaziti u muzej neovisno o predmetima materijalnog svijeta ona će postupno mijenjati koncept i sadržaj muzejskih ustanova, usmjeravajući gotovo sva traganja za novim smislom muzeja prema netom spomenutoj trećoj varijanti. Na jednoj će se strani mijenjati strukturalna kategorija muzeja kao čuvara i promicatelja baštine, a na drugoj strani pojavni oblici pojedinih muzejskih ustanova.

Širenje pojma muzeja na prikupljanje, zaštitu, proučavanje i komuniciranje nematerijalne baštine otvara novu stranicu u povijesti muzeja. Njime se neće bitno promijeniti odnosi među postojećim muzejskim ustanovama. Veliki dio muzejskih ustanova i dalje će slijediti određenje svoje temeljne definicije bavljene "materijalnim svjedočanstvima ljudi i njihove okoline" (ICOM 1974). Međutim slijedeći procese razvitka ljudskog društva sve će više pozornosti obraćati tumačenju onog dijela materijalnog svijeta što ga čuvaju. Tako će otkrivati i prezentirati sve šire slojeve muzealnosti predmeta kojima se bave i time posredno unositi sve više nematerijalne baštine u svoje sadržaje. Tako će se sve veći dio nematerijalnog svijeta tumačiti dostupnim predmetima materijalnog svijeta stvarajući sve veću njihovu međuovisnost. U procesima globalizacije u kojima elektronske komunikacije informacija ruše barijere među kulturama, individualiziranje pojedinih kultura sve čvršćim povezivanjem materijalnog i nematerijalnog smanjit će tendencije prema univerzalnosti svijeta. Posebnosti će transformirane u medije postupno mijenjati predodžbe o svijetu kao cjelini.

U takvim okolnostima muzeji će u budućnosti krenuti prema integriranju materijalne i nematerijalne baštine. Nematerijalna baština naći će u muzeju kao centru za baštinu dovoljno prostora za vlastitu promociju i održavanje, ali i puno novih izazova u pravcu čvršćeg povezivanja s materijalnom baštinom koja je u tradicionalnom muzeju živjela svoj vlastiti život. Krug se time zatvara, ali obogaćen s nekoliko milenija ljudskog iskustva. Mi nećemo danas nanovo razvijati model Aleksandrijskog muzeja, ali ćemo muzej otvarati prema integriranju nematerijalne i materijalne baštine. Predmetni svijet neće više biti samo sredstvo komuniciranja poruka prošlosti ili temelja znanosti, već poticaj da korištenju svih potencijalnih identiteta materijalne baštine pridodamo barem toliko vrijednosti, poticaja i poruka nematerijalne baštine kako bi se čovječanstvo razvijalo u poznavanju i poštivanju raznolikosti ljudskih kultura i težilo prema toleranciji i uvažavanju svačijeg prava na vlastitu baštinu. Taj će proces postupno dovoditi do veće selektivnosti u odabiru i čuvanju materijalne baštine, do mijenjanja prostornih potreba pojedinih muzeja i do promjene značenja pojma muzej u svijesti mnogih ljudi.

ZAKLJUČAK

Nematerijalna kulturna baština postupno ulazi u svijet muzeja. Iako je i ranije bila prisutna u ograni-

čenom opsegu, onoliko koliko je bila vezana uz predmete materijalnog svijeta, ona se tek sada svjesno vezuje uz muzejsku djelatnost. Perspektive njezina očuvanja i utjecaja na stvarnost sve su veće koliko je veća potreba za očuvanjem identiteta pojedinih kultura i društvenih grupa. Međutim dimenzije djelovanja na njezinoj zaštiti i komuniciranju tek se trebaju razviti u muzejskom svijetu. Ponajprije u pravcu prihvaćanja koncepta da se nematerijalna baština može njegovati i čuvati u muzeju, a zatim u pravcu razvitka metoda i načina njezina prikupljanja, zaštite, proučavanja i komuniciranja. Dimenzije integriranja nematerijalne kulture nisu identične u svim vrstama muzejskih ustanova. Mnogo su šire u etnografskim muzejima i onima socijalne povijesti, povijesnim, regionalnim i gradskim općim muzejima, dok se u umjetničkim, arheološkim, prirodoslovnim i tehničkim muzejima, ako se poslužimo klasičnom podjelom, susrećemo sa specifičnim oblicima nematerijalne kulture koji bi bili primjereni toj vrsti muzeja. To će naravno implicirati promjene u klasifikaciji muzeja, ali i poticaje da se uspostave primjereni odnosi između materijalnog i nematerijalnog u budućem muzejskom okruženju. Novi je milenij otvorio nove procese u muzejskom svijetu među kojima je ovaj potaknut nematerijalnom kulturnom baštinom vrlo stimulativan, s dalekosežnim posljedicama za muzejsku teoriju i praksu. Muzeologija pak otvara novo poglavlje promišljanja baštine.

LITERATURA

- Bazin, G. (1967.) *The Museum Age* (Desoer, Bruxelles)
- Čorak, Ž. (1991.) *Krhotine* (Grafički zavod Hrvatske, Zagreb)
- Hooper-Greenhill, E. (1989.) "The Museum in the Disciplinary Society", In: *Museum Studies in Material Culture*, Ed. S. Pearce (Leicester University Press, Leicester): 61-72
- Hooper-Greenhill, E. (1992.) *Museums and the Shaping of Knowledge* (Routledge, London)
- Maroević, I. (1998.) *Introduction to Museology - the European Approach* (Verlag Dr. Christian Müller-Straten, Munich)
- van Mensch, P. (1989.) "Museology as a Scientific Basis for the Museum Profession", u: *Professionalising the Muses*, Ed. P. van Mensch (AHA Books, Amsterdam): 85-95
- van Mensch, P. (1992.) *Towards a Methodology of Museology* (manuscript, Ph.D. thesis) (University of Zagreb)
- Pearce, S. (Ed.) (1996.) *Exploring Science in Museums* (Athlone Press, London)
- Šola, T. (1990.) "Muzeološki prilog teorijskim osnovama informacijskih znanosti", In: *Informacijske znanosti i znanje* (Zavod za informacijske studije, Zagreb): 147-154
- Šola, T. (1997.) *Essays on Museums and Their Theory* (The Finnish Museums Association, Helsinki)
- Wittlin, A. S. (1970.) *Museums: In Search of a Usable Future* (Cambridge, Mas. MIT)

INTEGRATION OF MUSEOLOGY AND IMMATERIAL HERITAGE VERSUS TRADITIONAL MUSEUM

SUMMARY

Immaterial heritage has for longer time been of special interest concerning its preservation and protection. It has specific quality, it is present in many social classes within culture and very often it defines differences between cultures and peoples. Abundance of immaterial culture is a part of cultural heritage of a certain society. Thus, the interest in immaterial culture seems to be justified. And it refers to both; culture presented in museums and culture museology dealt with outside museum.

Museology, in its way, connects material and immaterial heritage. It tries to explain human activities, history and art by means of objects of material culture which accept, have and deliver meaning and messages attached to them by people.

In fact, immaterial heritage is only indirectly connected with the material world. That refers to rituals, customs, beliefs, culture of living, social behaviour, clothing, eating habits and many other features of social life. But, there are also many other activities closely connected with material culture such as processing and production of material objects, housing, buildings, towns or - in one word - technology. To widen the aspect of understanding the immaterial heritage we have to add music, dance, tradition, rhetoric, theater performance. The entire European museum tradition is based upon evaluation and collecting of material culture in the most extended sense. In the 19th century, and in the 20th in particular, Europe offered its concepts of museum and relations between material and immaterial culture. That European orientation was applied in other parts of the world, but it and was constantly being rejected by local cultures. On the other hand, the European concept of exhibiting the material world in museums faced a dilemma in the countries that had culture different from the European one. On principle, immaterial heritage can meet criteria of preservation, research and communication in museum, but the ways of communication differ from those applied when dealing with material heritage. The study of immaterial heritage forms is basically the same as the study of material culture. Communication of immaterial

heritage widens dimensions and forms of former communication praxis in museums.

Widening of the term museum to collecting, preservation, study and communication of immaterial heritage has turned over a new leaf in the history of museum. In that way relations between museums will not significantly improve. Following the process of the development of human society more attention will be paid to interpretation of the preserved part of material world and in such a way more of the immaterial culture will be exhibited. Consequently, a great part of the immaterial world is going to be interpreted by means of objects of the material world. In the process of globalisation, individualization of cultures by connecting the material and immaterial will lessen tendency towards universal world. Special qualities will, transformed into media, gradually change the idea of the world as a whole.

In the future museums will initiate integration of the material and immaterial heritage. The immaterial heritage will find enough places in the museum for presentation and preservation but it will also be challenged to connect tightly with material heritage. The world of objects is not going to be only the means of forwarding messages from the past, but also a motive to add incentive and messages of immaterial heritage to material culture in order to make it possible for the mankind to develop for tolerance and appreciation of everyone's right to his own heritage.

Immaterial heritage enters the world of museums gradually. However, dimensions of our activity to protect it and communicate through it are to be developed. First of all, a lot has to be done to accept the concept that immaterial heritage could also be preserved and protected in the museum and it is necessary to develop methods and ways of collecting, protection and preservation. The new millennium has initiated new processes in the museum world among which this one of immaterial heritage is very stimulating and far-reaching for both theory and praxis. On the other hand, museology opens a new chapter of looking at the heritage in general.